

לקוטי תורה • פרשת שלח • מאמר 3

ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר...

”ועתה יגדל נא כוח אדני” (במדבר יד, יז)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/3](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/3)

1 ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים וגו'. הנה כתיב היום לעשותם ואמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה וגדול התלמוד שמביא לידי מעשה.

"ועתה יגדל נא כוח אדוני, כאשר דיברת לאמר: ה' ארך אפיים וגו'". והנה כתוב: "היום לעשותם", ואמרו חז"ל: "לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה", וכן: "גדול התלמוד שמביא לידי מעשה".

וגם בזה הקדוש הפליא להגדיל בשבח המעשה דמצות אינון לבושין וכשחסר מצוה אחת הוי לבושא חסירא.

גם בזה הקדוש מפליגים מאוד בשבח המעשה: המצוות הן לבושים, וכשחסרה מצוה אחת, הלבוש חסר.

ולכן אדם צריך לבא בגלגול עד שיקיים כל התרי"ג מצות ולהיות כהן ולוי ג"כ כדי שיקיים המצות התלויות בהם.

לכן אדם צריך לבוא בגלגול עד שיקיים את כל תרי"ג המצוות, וגם להיות כהן ולוי כדי לקיים את המצוות התלויות בהם.

ולהבין כל זה איך נעשו לבושין ממעשה המצות ומהו ענין לבוש זה ולמה צריכה הנשמה להיות לה לבוש (ועמ"ש מזה בפי חיי שרה ע"פ ואברהם זקן ובמ"א).

ויש להבין את כל זה: כיצד מעשיית המצוות נעשים לבושים, מהו עניינו של לבוש זה, ומדוע הנשמה צריכה שיהיה לה לבוש (ועיינו במה שנכתב על כך בפרשת חיי שרה, על הפסוק "ואברהם זקן", ובמקומות נוספים).

הנה נודע שירידת הנשמה בעולם הזה היא צורך עלייה כי הנשמה קודם בואה לעולם הזה היתה בבחינת עמידה וכמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו. ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה.

והנה ידוע שירידת הנשמה לעולם הזה היא לצורך עלייה. לפני בואה לעולם הזה הייתה הנשמה בבחינת עמידה, ככתוב: "חי ה' אשר עמדתי לפניו". ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה.

וע"י קיום המצות בעוה"ז נעשה לה בחינת הליכה ונתתי לך מהלכים וגו' (וכמבואר מזה לעיל בפי וישב בד"ה כה אמר ה' כו' ונתתי לך מהלכים כו').

על ידי קיום המצוות בעולם הזה מתאפשרת לה בחינת הליכה: "ונתתי לך מהלכים וגו'" (וכפי שנתבאר על כך לעיל בפרשת וישב, במאמר המתחיל "כה אמר ה' וגו' ונתתי לך מהלכים וגו'").

כי בחיי עמידה הוא בחיי ובכל נפשך שאהבה ויראה היא מוגבלת לפי שיעור השגת הנפש ודביקותה באלהים חיים.

כי בחינת עמידה היא הבחינה של "ובכל נפשך", שבה האהבה והיראה מוגבלות לפי מידת השגת הנשמה ולפי דבקותה באלוקים חיים.

והענין כי הנה נודע שהמלאכים נק' עומדים כמ"ש שרפים עומדים לפי שעומדים כל ימיהם במדרגה אחת מיכאל

והעניין הוא, שהרי ידוע שהמלאכים נקראים "עומדים", ככתוב: "שרפים עומדים", מפני שכל ימיהם הם עומדים במדרגה אחת: מיכאל

באהבה גבריאל ביראה והאהבה והיראה היא לפי ערך השגתם אשר השגה זו היא באור א"ס ב"ה הממלא כולא עלמין דהיינו שממלא לכל עולם לפי מדרגתו ותכונתו.

באהבה — מיכאל; ביראה — גבריאל. האהבה והיראה הן בהתאם למידת ההשגה שלהם, והשגה זו היא באור אין סוף, ברוך הוא, ממלא כל עלמין, כלומר, הוא ממלא כל עולם לפי מדרגתו ותכונתו.

2 וכך היא מעלת הנשמות קודם בואן לעולם הזה ולכך היא בבחי' עמידה שעומדת תמיד כל הימים במדרגה אחת כפי ערך מדרגתה ותכונתה בכל עולם לפי מה שהוא כך מקבל מבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] לפי ערכו ותכונתו.

כך הוא מצב הנשמות קודם ביאתן לעולם הזה. לכן הן בבחינת עמידה: הן עומדות תמיד, במשך כל ימיהן, בדרגה אחת, בהתאם למידת דרגתן ולאופיין בכל עולם; כל עולם מקבל מממלא כל עלמין בהתאם למידתו ולאופיו.

מה שאין כן עוה"ז הוא עולם המעשה שיכול האדם לשנות את טבעו מרע לטוב ולהפוך את לבו מן הקצה אל הקצה ואתהפכא חשוכא לנהורא.

לא כך הוא בעולם הזה, שהוא עולם המעשה, שבו האדם יכול לשנות את טבעו מרע לטוב, להפוך את לבו מקצה לקצה, ולהפוך חושך לאור.

לפי שבעוה"ז שהעולם מעלים ומסתיר על אור ה' הממלא כל עלמין ואינו מתגלה כמו למעלה. מפני שבעולם הזה העולם מעלים ומסתיר על אור ה' הממלא כל עלמין, והוא אינו מתגלה כפי שהוא מתגלה, למעלה,

שורה אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין בבחי' מקיף מלמעלה על הנפש וכמ"ש אשר אנכי מצוך היום וגו' שורה על הנפש מלמעלה אור אין סוף ברוך הוא, הסובב כל עלמין, בבחינת מקיף, כמו שנאמר: "אשר אנכי מצוך היום וגו'".

שבחי' אנכי הוא בחי' סובב כל עלמין נמשך בבחינת היום לעשותם דוקא (וכמבואר במ"א באריכות ע"פ ואמרת אליהם את קרבני לחמי כו')

כי בחינת "אנכי" היא בחינת סובב כל עלמין, הנמשכת דווקא בבחינת "היום לעשותם". וכמבואר באריכות במקום אחר על הפסוק "ואמרת אליהם את קרבני לחמי וגו'".

וגדול כח בחי' אור המקיף מבחי' סוכ"ע לשנות ולהפך טבע האדם ומהותו למעלה מכדי אשר תוכל הנפש שאת בהשגתה ודביקותה באלהים חיים מתחלת יצירתה בבחינת אור פנימי לבד.

גדול כוחו של האור המקיף, מבחינת סובב כל עלמין, לשנות ולהפוך את טבעו ומהותו של האדם, מעבר למה שהנפש יכולה לשאת בהשגתה ובדבקותה באלקים חיים מאז תחילת יצירתה, כאשר קיבלה רק אור פנימי.

והנה בחי' הארה זו הבאה מבחינת אור מקיף וסוכ"ע נק' בשם הליכה שהולך ממדרגה למדרגה והמשכת בחי' אור מקיף זה תלוי בקיום התורה והמצוות.

הארה זו, הבאה מבחינת אור מקיף וסובב כל עלמין, נקראת "הליכה", משום שהאדם הולך מדרגה לדרגה; והמשכת האור המקיף הזה תלויה בקיום התורה והמצוות.

3 וזהו אם בחקתי תלכו שע"י חוקת התורה נעשה בחי' הליכה והיא אהבת וכלל מאודך שבק"ש [שבקריאת

שמע] שאהבה

וזהו פירוש "אם בחוקתי תלכו": באמצעות חוקי התורה נוצרת בחינה של הליכה; זו אהבת "וכלל מאודך" שבקריאת שמע, שכן אהבה זו

זו בא ה מהתבוננות באור א"ס ב"ה הסוכ"ע בברכת ק"ש [קריאת שמע] שתיים לפנייה שהם לקיום הק"ש [הקריאת שמע] המאיר לארץ כו' ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית.

נובעת מהתבוננות באור אין סוף ברוך הוא, הסובב כל עלמין, בברכות קריאת שמע — שתי הברכות שלפניה, שנועדו לקיום קריאת שמע: "המאיר לארץ כו'" ו"ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית".

כי כל העולמות והברואים אינן אלא בחי' מעשה ועשיה גשמיות מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית (ועמ"ש במ"א בפ"י סוף מעשה במחשבה תחלה לעיל בד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע)

כי כל העולמות והנבראים אינם אלא בחינה של עבודה ועשייה גשמית: "מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית" (וראו מה שנכתב במקום אחר על פירוש "סוף מעשה במחשבה תחילה", לעיל, במאמר המתחיל "כשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע");

וחידושם הוא התהוותם מאין ליש רק מהארה בעלמא ואינו דרך התלבשות והשתלשלות עילה ועלול כו' שהרי הוא ית' קדוש ומובדל והוא המלך המרומם לבדו מאז.

והתחדשותם היא התהוותם מאין ליש באמצעות הארה בלבד, ולא בדרך של התלבשות והשתלשלות של עילה ועלול וכו'; שהרי הוא יתברך קדוש ונבדל, והוא "המלך המרומם לבדו מאז".

פ"י שהוא לבדו ית' הוא מרומם ונעלה מגדר עלמין כמאז קודם בריאת העולם שהיה הוא לבדו בלי שום שינוי ח"ו [חס ושלום]

הפירוש הוא שהוא לבדו יתברך מרומם ונעלה מעבר לגבולות העולמות, כפי שהיה "מאז", לפני בריאת העולם, כשהוא היה לבדו, בלי שום שינוי, חס ושלום;

והוא המתנשא מימות עולם והחיות המתפשט לתוך עלמין הוא רק המלך בלבד שבשביל שהוא מלך כו' כמ"ש מלכותך מלכות כל עולמים כו'.

והוא "המתנשא מימות עולם"; ואילו החיות המתפשטת לתוך העולמות היא רק בחינת "המלך" לבדו, משום שהוא מלך וכו', כמו שכתוב: "מלכותך מלכות כל עולמים" וכו'.

4 ולכך אומרים אח"כ ברחמיך הרבים רחם עלינו כי מאחר שהוא ית' המתנשא מימות עולם ואינו בגדר עלמין כלל כי הוא הסובב כל עלמין כו'

ולכן אנו אומרים לאחר מכן: "ברחמיך הרבים רחם עלינו". שהרי מאחר שהוא ית' נישא מימות עולם ואינו בגדר העולמות כלל, כי הוא סובב כל עלמין וכו',

הרי הרחמנות גדולה מאד על האדם שנתגשם ורחוק מאד מה' בתכלית ואומרים אדון עוזנו הגם שאין אור א"ס ב"ה נתפס ונקלט לתוך הנפש להיות תוכה רצוף אהבה בביטול

הרי שהרחמנות על האדם גדולה מאוד, שהרי הוא נעשה גשמי ורחוק מאוד מה', בתכלית. ואנו אומרים: "אדון עוזנו" — אף שאור אין סוף ב"ה אינו נתפס ונקלט בתוך הנפש, כך שתוכיותה תהיה רצופה אהבה בביטול הזה,

זה מ"מ הרי הוא אדון עוזנו בחי' אדון זו מלכותו ית' וכמ"ש שום תשים עליך מלך בחינת מקיף ונמשך
מזה ג' בחי' מקיפים להנשמה במחשבה דבור ומעשה.

מכל מקום, הרי הוא "אדון עוזנו": בחינת "אדון" היא מלכותו ית', וכמו שכתוב: "שום תשים עליך מלך" — בחינת
אור מקיף; ומכאן נמשכות לנשמה שלוש בחינות של אורות מקיפים, במחשבה, בדיבור ובמעשה.

5 וזהו צור משגבנו מגן ישענו משגב בעדנו. כי צור הוא לשון מחסה כמ"ש צור עוזי מחסי

וזהו [פירוש] "צור משגבנו מגן ישענו משגב בעדנו". "צור" הוא לשון של מחסה, כמו שכתוב: "צור עוזי מחסי",

וכן מגן ומשגב והן הם מקיפים לשלשה בחי' מחשבה דבור ומעשה ונפש רוח ונשמה כנגד ג' בחי'
בראתיו

וכך גם "מגן" ו"משגב". הם המקיפים לשלוש הבחינות של מחשבה, דיבור ומעשה, ושל נפש, רוח ונשמה, כנגד
שלוש הבחינות של "בראתיו",

יצרתיו אף עשיתיו שמקיפים את נפש רוח ונשמה מכל צד להתכלל באור א"ס ב"ה ממש להיות צרורה
בצרור החיים את ה' ממש.

יצרתיו, אף עשיתיו; הם מקיפים את הנפש, הרוח והנשמה מכל צד, [כדי שייכללו] באור אין סוף ברוך הוא ממש,
ולהיות "צרורה בצרור החיים את ה'" ממש.

וזהו והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך. פי' שעל ידי מצות הצדקה שתעשה תהיה נאסף ונקבץ בתוך
בחי' כבוד ה' שיאסוף אותך לתוכו להתכלל באור ה' ממש

וזהו [פירוש] "והלך לפניך צדקך, כבוד הוי' יאספך". כלומר, באמצעות מצוות הצדקה שתעשה, תיאסף ותיקבץ
לתוך בחינת "כבוד הוי'", שתאסוף אותך לתוכה, כדי שתיכלל באור ה' ממש.

(שכל בחי' מקיף הוא המעלה למעלה וכמבואר במ"א בפ' מקץ בד"ה המגביהי לשבת כו' ע"ש), וזהו
ענין לבושי הנשמה בעוה"ב [בעולם הבא] ולבוש זה נעשה ע"י המצות.

(כי כל בחינת מקיף היא המעלה למעלה, כפי שמבואר במקום אחר, בפרשת מקץ, בדיבור המתחיל "המגביהי
לשבת" וכו'; עיין שם). וזהו ענין לבושי הנשמה בעולם הבא; ולבוש זה נעשה באמצעות המצות.

כי הנה המצות הם גם כן בג' בחי' מחשבה דבור מעשה כי יש מצות התלויות במחשבה לבד ובכונת הלב שאם כיון לכו יצא

שהרי גם המצוות מתחלקות לשלוש בחינות: מחשבה, דיבור ומעשה. יש מצוות התלויות במחשבה בלבד ובכונות הלב, כך שאם כיוון את לבו, יצא ידי חובתו,

ואם לאו לא יצא כלל ויש התלויות בדבור כו' והן הם בחי' מקיפין כמאמר אשר קדשנו במצותיו שע"י המצות נמשך בחי' קדש העליון ומוכדל קדש מלה בגרמיה (ע' [עיי'ן] זוהר אמור צ"ד ב'):

ואם לא כיוון, לא יצא כלל; ויש מצוות התלויות בדיבור וכו'. והן הן בחינת מקיפים, כמאמר "אשר קדשנו במצוותיו": באמצעות המצוות נמשכת בחינת הקדושה העליונה והמוכדלת; "קדש מלה בגרמיה" (עיי'ן זוהר, אמור, צד, ב).

6 ב אך תחלה צריך להמשיך מלמעלה למטה ברוך אתה מלך העולם בחינת אדון עוזנו, ועמ"ש מזה בפ' שמיני בביאור ע"פ לויתן זה סוף

2. אך תחילה יש להמשיך מלמעלה למטה: "ברוך אתה מלך העולם" — בחינת "אדון עוזנו". ראו מה שנכתב על כך בפרשת שמיני, בביאור על הפסוק "לויתן זה", בסופו.

הדבור עפמ"ש [על פי מה שכתוב] ברכות וארא פ"ח [פרק ח'] ומהו לבושו של הקב"ה עוז כו' ע"ש, ואח"כ אשר קדשנו במצותיו בכח"י המקיפין להעלות הנשמה ממטה למעלה לקדש העליון כי

של המאמר, על פי מה שנכתב במדרש רבה, וארא, פרק ח': "ומהו לבושו של הקדוש ברוך הוא? עוז וכו'"; עיינו שם. ואחר כך באות המילים "אשר קדשנו במצוותיו", בבחינת המקיפים, כדי להעלות את הנשמה מלמטה למעלה אל הקדושה העליונה. כי

הנה ב' בחי' יש במצות בעשייתם. האחד שעל ידי עשייתם מקיים מצות המלך ע"ד ותגזר אומר ויקם כו'.

יש במצוות, בעת עשייתן, שתי בחינות. הראשונה היא שעל ידי עשייתן מקיימים את ציווי המלך, בדומה ל"ותגזר אומר ויקם וכו'".

והב' הוא להמשיך אור א"ס ב"ה ורצון העליון במצוה זו ששרשה ויסודתה בהררי קדש העליון אשר קדשנו במצותיו.

והשנייה היא להמשיך אור אין סוף ברוך הוא ואת הרצון העליון אל המצווה הזאת, ששורשה ויסודה בהררי הקודש העליון, בבחינת "אשר קדשנו במצוותיו".

והנה תחלת עשיית המצות לא תהיה בשביל להמשיך אור א"ס ב"ה ורצון העליון ב"ה לבד

כעת, תחילת קיום המצוות לא צריכה להיות לשם המשכת אור אין סוף ברוך הוא והרצון העליון ברוך הוא בלבד,

שהרי זהו רק כמו שעושה בדרך סגולה או רפואה ע"ד משל או משא ומתן כדי להרויח שאין זו עבודה

שהרי הדבר דומה רק למי שפועל באמצעות סגולה או תרופה, למשל, או עוסק במסחר כדי להרויח — ואין זו עבודה;

ותחת אשר לא עבדת כתיב שהמצות צריכים להיות דרך עבודת עבד שמקיים גזירת רבו וציוויו אף גם בלי טעם ודעת ושום תשים עליך מלך כו'.

ועל כך נאמר: "תחת אשר לא עבדת"; שכן המצוות צריכות להיעשות כעבודתו של עבד, המקיים את גזירת אדונו ואת ציוויו גם בלי טעם והבנה. וכן נאמר: "שום תשים עליך מלך" וכו'.

ועל ידי זה נמשך ממילא אור א"ס ב"ה. משא"כ בלא קבלת עול מלכותו ית' אינו ממשיך כלום

ובדרך זו אור אין סוף ברוך הוא נמשך מאליו. לעומת זאת, בלי קבלת עול מלכותו יתברך, אין ממשיכים דבר,

כי הוא המרומם לבדו המתנשא מימות עולם רק המלך כנ"ל (ועמ"ש מזה בפ' מקץ בד"ה כי עמך מקור חיים גם במ"א בביאור ע"פ וכל העם רואים כו')

מפני שהוא לבדו "מרומם" ו"מתנשא מימות עולם", ורק בתור מלך הוא קשור לעולמות, כפי שנתבאר לעיל. (וראו מה שנכתב על כך בפרשת מקץ, במאמר המתחיל "כי עמך מקור חיים", וכן במקום אחר, בביאור על הפסוק "וכל העם רואים" וכו',

ואת קול השופר נת' [נתבאר] שלכך נתנה התורה בקול שופר שהוא מטיל חרדה לפי שקבלת עול מצות צ"ל בבחי' עבודת עבד כו' ועכ"ז [ועם כל זה] שופר ג"כ ע"ש [על שם] שפרו מעשיכם שהוא הממשיך תענוג להיות שמחה של מצוה).

ובמאמר "ואת קול השופר" נתבאר שמטעם זה ניתנה התורה בקול שופר, המטיל חרדה, שכן קבלת עול המצוות צריכה להיות בבחינת עבודתו של עבד וכו'. ואף על פי כן, השופר נקרא כך גם על שם "שפרו מעשיכם", שכן הוא הממשיך תענוג, כדי שתהיה שמחה של מצוה).

וכוונת המצוה הוא כדי להגדיל שמחה של מצוה שתהיה יותר מרוב כל שכל ההשגות שהשיגו גדולי הצדיקים היה רק בעבור שמחת המצוה.

וכוונת המצוה היא להגדיל את שמחת המצוה, כך שתהיה גדולה יותר מ"רוב כל"; שכן כל ההשגות שהשיגו הצדיקים הגדולים היו רק בזכות שמחת המצוה.

כי הנה כתיב עוטה אור כשלמה שההארת אור התורה היא רק בחיי שלמה ולבוש לבחי המצות דאורייתא מחכמה נפקת שבה מלובש רצון העליון ב"ה שרש המצות

שהרי נאמר: "עוטה אור כשלמה": הארת אור התורה היא רק בבחינת שלמה ולבוש לבחינת המצוות, שכן "אורייתא מחכמה נפקת" — התורה יוצאת מחכמה, שבה מלובש הרצון העליון ברוך הוא, שורש המצוות;

שהרי גם התורה אשר לפנינו הן בנגלה והן בנסתר היא מדברת בענייני המצות שהיא דרך ביאור ופירוש של כל המצות, ועמ"ש בד"ה ראיתי

שהרי גם התורה שלפנינו, הן בממד הנגלה והן בממד הנסתר, עוסקת בענייני המצוות, בדרך של ביאור והסבר של כל המצוות; ועיינו במה שנכתב במאמר הפותח במילים "ראיתי",

והנה מנורת זהב כמו כל מסכת סוכה שהיא פירוש למצות סוכה איך תהיה הסוכה וכן זבחים ומנחות כו'

והנה מנורת זהב"; כך גם כל מסכת סוכה, המסבירה את מצוות הסוכה ואת אופן עשייתה; וכן מסכתות זבחים ומנחות וכו';

וכיוצא בזה הוא בנסתר, אלא שהמצוות עצמן הם רצונו ית' להיות המשכת אור א"ס ב"ה למטה בתרי"ג מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן

וכך גם בממד הנסתר. אלא שהמצוות עצמן הן רצונו ית', שיהיה אור אין סוף ברוך הוא נמשך למטה באמצעות תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן,

שהם תרי"ך עמודי אור כמו עמוד המחבר מעלה ומטה שהוא רצונו ית' להיות לו דירה בתחתונים.

שהן שש מאות ועשרים עמודי אור, כמו עמוד המחבר בין מעלה למטה; זהו רצונו ית', שתהיה לו דירה בתחתונים.

8 וכמ"ש ושכנתי בתוכם והתורה היא חכמתו ית' המגבלת ומצמצמת על איזה אופן תהיה השראה ודירה זו,

וכמו שכתוב: "ושכנתי בתוכם". התורה היא חכמתו ית', המגבילה ומצמצמת [אותה, וקובעת] באיזה אופן תהיה השראה ודירה זו;

כמו מצות סוכה שעליה ביאור מצות סוכה שיעור איך תהיה הסוכה כשרה וצלתה מרובה מחמתה
ושלא תהיה גבוה מעשרים

כמו במצוות סוכה, שהתורה מבארת בה את שיעורי הסוכה הכשרה: שצלתה תהיה מרובה מחמתה, ושלא תהיה
גבוהה מעשרים אמה;

אמה, וכיוצא בזה כל התורה מבארת ומפרשת אופני הצמצום והגבלה להגביל השראת והמשכת אור
א"ס ב"ה שאינו שורה ומתגלה

וכיוצא בזה התורה כולה מבארת ומפרטת את אופני הצמצום וההגבלה, הקובעים את אופן השראתו והמשכתו של
אור אין סוף ברוך הוא, שאינו שורה ומתגלה

אלא בדרך שחייבה חכמתו ית' המגבלת ומצמצמת על איזה אופן תהיה השראה ודירה זו בתפילין
מרובעות ורצועות שחורות וכן זבחים באיזה אופן כו'

אלא באופן שחכמתו ית' חייבה, והיא המגבילה ומצמצמת [אותו וקובעת] באיזה אופן תהיה השראה ודירה זו:
בתפילין מרובעות וברצועות שחורות, וכן בקרבנות — באיזה אופן וכיוצא בזה.

ולכן התורה היא מזון לנפש (וכמ"ש ותורתך בתוך מעי כמ"ש במ"א) ובח"י פנימית שנתפסת ונקלטת
בהשגת הנפש

ולכן התורה היא מזון לנפש, וכמו שכתוב: "ותורתך בתוך מעי", כפי שנתבאר במקום אחר; והיא בחינה פנימית,
הנתפסת ונקלטת בהשגת הנפש:

דהיינו אופני הצמצומים והגבלה כיצד תהיה השראת אור א"ס ב"ה הן ע"ד נגלה והן ע"ד הנסתר בגן
עדן.

כלומר, אופני הצמצום וההגבלה הקובעים כיצד תהיה השראת אור אין סוף ברוך הוא, הן בדרך הנגלה והן בדרך
הנסתר, בגן עדן.

אבל המצוה עצמה אינו שורה בהתגלות פנימית הנפש רק בבח"י מקיף מלמעלה (וכמו שהתורה שהיא
מבח"י חכמה היא בח"י שמלה ולבוש והיינו לבוש לבח"י רצון ותענוג העליון שהוא בח"י עצמיות
שלמעלה מבח"י לבוש,

אבל המצווה עצמה אינה שורה בהתגלות פנימית בנפש, אלא רק בבחינת מקיף מלמעלה. וכמו שהתורה, שהיא
מבחינת חכמה, היא בחינת שמלה ולבוש — כלומר, לבוש לבחינת הרצון והתענוג העליון, שהם בחינת העצמיות
שלמעלה מבחינת לבוש;

ויובן זה ג"כ ממ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] בפ"י הזהר פ' במדבר בדף קי"ח ע"א בד"ה ישראל מאן אתר מתברכאן שחכמה עילאה הנקי אבא הוא מלכוש הפנימי של אריך שהוא רצון העליון כו' ע"ש.

והדבר יובן גם מדברי הרמ"ז בפירושו לזוהר, פרשת במדבר, בדף קי"ח ע"א, בדיבור המתחיל "ישראל מאן אתר מתברכאן": שחכמה עילאה, הנקראת אבא, היא הלכוש הפנימי של אריך, שהוא הרצון העליון וכו'; עיין שם.

וזהו שהתורה היא בחי' שלמה ולכוש לבחינת המצות. ועמ"ש עוד מזה בביאור ע"פ כי ביום הזה יכפר בענין לבושיה כתלג חור. וכך גם באדם ידיעת כוונת המצוה הוא רק

וזהו שהתורה היא בחינת לכוש וכיסוי לבחינת המצוות. ועיינו במה שנכתב עוד על כך בביאור על הפסוק "כי ביום הזה יכפר", בעניין "לכושו [היה] לכן כשלג". וכך גם אצל האדם, ידיעת כוונת המצווה היא רק

כמו בחי' לבוש לגבי בחי' קבלת עול מצות בבחי' עבודת עבד וכדכתיב כי לי בני ישראל עבדים ופירושו מבואר במ"א שעל ידי שיהיו בבחי' עבדים אז יהי [יהיה] לי ממש ועמ"ש במ"א בביאור ע"פ וארשתיך לי ע"ש):

כמו בחינת לכוש ביחס לבחינת קבלת עול המצוות בדרך של עבודת עבד; וכמו שכתוב: "כי לי בני ישראל עבדים". פירושו מוסבר במקום אחר: כאשר יהיו בבחינת עבדים, אז יהיו ממש "לי". ועיינו במה שנכתב במקום אחר בביאור על הפסוק "וארשתיך לי"; ראו שם).

9 ג וזהו ועתה יגדל נא כח אדני הוא בחי' מלכותו ית' אדני אותיות דינא דמלכותא דינא.

3. וזהו [פירוש] "ועתה יגדל נא כוח אדני". אדני היא בחינת מלכותו יתברך: אותיות אדני הן אותיות דינא, [כמו שנאמר] "דינא דמלכותא דינא".

דהיינו עשיית המצות בבחינת מצות המלך וכח אדני הוא א"ס ב"ה הסובב כל עלמין הנמשך על ידי קבלת מלכותו ית' במעשה המצות כנ"ל.

כלומר, קיום המצוות מתוך הכרה שהן ציווי של המלך. ו"כוח אדני" הוא אין סוף, ברוך הוא, סובב כל עלמין, הנמשך על ידי קבלת מלכותו יתברך בקיום המצוות, כנזכר לעיל.

10 ונקי בשם כח הוא ענין גילוי ההעלם כמשל הכח שביד האדם לזרוק האבן שהוא דומם וטבעו ליפול למטה וע"י

והוא נקרא "כוח": עניינו גילוי של מה שהיה בהעלם, בדומה לכוח שבידו של אדם לזרוק אבן, שהיא דוממת וטבעה ליפול למטה; ובאמצעות

כח הזורק נושא באויר והכח הזה כשהיה ביד האדם קודם זריקת האבן לא היה ניכר רק אחר שיצא מההעלם אל הגילוי לישא את האבן באויר.

כוחו של הזורק היא נישאת באויר. כוח זה, כשהיה בידו של האדם לפני זריקת האבן, לא היה ניכר; הוא ניכר רק לאחר שיצא מן ההעלם אל הגילוי ונשא את האבן באויר.

וככל המשל הזה כך הוא כח אור א"ס ב"ה הנמשך מלמעלה כי כל העולמות והברואים הם לפניו ית' בחי'

וכך ממש הוא כוחו של אור אין סוף ברוך הוא הנמשך מלמעלה. שהרי כל העולמות והנבראים הם לפניו יתברך בבחינת

דומם וכמ"ש ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן מקום שכינתו ית' בעליונים הם המלאכים ונשמות נקרא בשם עפר (ע"י [עיינן] בזהר ח"ג [חלק ג'] קכ"ה א' ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם)

דומם, כמו שנאמר: "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן". גם מקום שכינתו יתברך בקרב העליונים — המלאכים והנשמות — נקרא "עפר" (ראו בזהר חלק ג, קכ"ה ע"א, ובמקדש מלך שם),

כי אין ערוך אליו ית' והכח הנמשך להם מלמעלה הוא הנושא ומגביהם להתכלל באור ה' וכח זה הוא המלביש ומקיף את הנשמה להיות צרורה בצרור החיים את ה' ממש וכבוד ה' יאספך

כי אין ערוך אליו יתברך. הכוח הנמשך אליהם מלמעלה הוא הנושא אותם ומגביה אותם להיכלל באור ה'. כוח זה מלביש ומקיף את הנשמה, כדי שתהיה "צרורה בצרור החיים את הוי"ו ממש, ו"כבוד הוי"ו יאספך":

שהוא כח הממשיך ממטה למעלה כמו הכח המושך את האבן למעלה באויר שכח ההוא מקיף את האבן מכל צד שאינו מניחו ליפול

שהרי זהו כוח המושך מלמטה למעלה, בדומה לכוח המושך את האבן כלפי מעלה באויר; כוח זה מקיף את האבן מכל צד ואינו מניח לה ליפול

(וי"ל [ויש לומר] שזהו פ"י ישאהו על אברתו שהן המצות שנק' אברתו רמ"ח פיקודין רמ"ח איברים דמלכא שבהם ועל ידם ישאהו ומגביהם למעלה וע' ברע"מ [ברעיא מהימנא] פ' פנחס דרל"ח ב' אמנם במ"א ע"פ כנשר יעיר נת' [נתבאר] שזה קאי על התשובה שע"י ישאהו כו' ע"ש).

(ויש לומר שזהו פירוש "ישאהו על אברתו": אלו המצוות, הנקראות "אברתו", שכן "רמ"ח פיקודין רמ"ח איברים דמלכא"; בהן ועל ידן הוא נושא ומגביהו למעלה. ראו ברעיא מהימנא, פרשת פנחס, רל"ח ע"ב. אולם במקום אחר, על הפסוק "כנשר יעיר", נתבאר שהכוונה לתשובה, שבאמצעותה "ישאהו" וכו'; ראו שם).

ולפי שהיה חטא המרגלים גדול מאד ביקש משה ועתה יגדל נא כח אדני שימשך ויתפשט כח זה למטה עד שאפילו דבר שנפל למטה מאד יגביה וינשא בכח זה וזהו כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים.

ומכיוון שחטא המרגלים היה גדול מאוד, ביקש משה: "ועתה יגדל נא כוח אדני" — שכוח זה יימשך ויתפשט למטה, עד שאפילו דבר שנפל למטה מאוד יתרומם וינשא בכוח זה. וזהו "כאשר דברת לאמור: הוי' ארך אפיים".

כי הנה ארך אפים הוא כי פנים הוא גילוי ההשפעה בדרך התקרבות ואהבה וחיבה משא"כ אחוריים כמאן דשדי בתר כתפוי.

כי [משמעותו של] ארך אפיים היא: "פנים" הן גילוי של השפעה באופן של קרבה, אהבה וחיבה, שלא כמו "אחוריים" — "כמי שמשליך [דבר־מה] מאחורי כתפיו".

וארך אפים פ"י שיהא גילוי זה ארוך ונמשך עד למטה מאד והשפעה זו היא מבחינת כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים דבור הוא בקול רם והכרזה (כדפי' בזהר ח"ג [חלק ג'] קל"ג א')

וארך אפיים פירושו שהגילוי הזה יהיה ממושך ויימשך הרחק מאוד למטה. השפעה זו היא מבחינת "כאשר דיברת לאמור: הוי' ארך אפיים". דיבור הוא בקול רם ובהכרזה (כפי שמבואר בזהר, vol. 3, 133a),

והוא מעלמא דאתגליא ואמירה הוא בלב ובמחשבה ומכ"י גילוי שבדיבור מדרגות עליונים נעשה בחינת העלם במדרגות התחתונים כמשל דיבור הרב שנעשה מחשבה אצל התלמיד וכ"י העלם

והוא מן העולם הגלוי; ואילו "אמירה" היא בלב ובמחשבה. מן הגילוי שבדיבור של המדרגות העליונות נעשית בחינת העלם במדרגות התחתונות, בדומה לדיבורו של הרב, שנעשה מחשבה אצל התלמיד. ובחינת העלם זו

זה הוא השרש של גילוי התהוות מדרגות התחתונים וכמ"ש בכתבי האריז"ל [האר"י זכרנו לברכה] שממלכות דאצילות נעשה כתר חכמה בינה דעת בבריאה כו' וכן ממלכות דבריאה ליצירה כו'.

היא השורש לגילוי התהוותן של המדרגות התחתונות. וכפי שכתוב בכתבי האריז"ל, שממלכות דאצילות נעשים כתר, חכמה, בינה ודעת בבריאה וכו', וכך גם ממלכות דבריאה ליצירה וכו'.

11 והנה המשכות גילוי העליון להיות העלם זה בתחתון הוא ע"י התורה כמ"ש וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר שמן הדבור של תלמוד תורה דבר

והנה, המשכת גילוי העליון כך שיהיה בהעלם בתחתון נעשית באמצעות התורה, ככתוב: "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר" — שהרי מן הדיבור של לימוד התורה, "דבר

ה' זו הלכה ואשים דברי בפיך נעשה בחינת אמירה והעלם להיות נמשך ההשפעה עד למטה במדרגה התחתונה והוא ענין מה שכתוב וינחהו בגן עדן לעבדה

ה' — זו הלכה, ומן הפסוק "ואשים דברי בפיך", נעשית בחינת "אמירה" והעלם, כך שההשפעה נמשכת למטה, עד למדרגה הנמוכה ביותר. וזהו עניין הכתוב: "ויניחהו בגן עדן לעבדה"

ולשמרה שהאדם הוא הממשיך זיו השכינה בגן עדן משום דבאמת לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל שבאתערותא דלתתא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] כמ"ש במ"א.

ולשמרה: האדם הוא שממשיך את זיו השכינה בגן עדן, משום שבאמת "לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין, ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי, ולא מכל אלין מדות כלל"; שכן באמצעות אתערותא דלתתא מתעוררת אתערותא דלעילא, כפי שמבואר במקום אחר.

12 והנה מן התורה נמשך הזיו בגן עדן העליון ומקיום המצות נמשך בגן עדן התחתון כמ"ש לעבדה ולשמרה לעבדה זו מצות עשה ולשמרה זו מצות ל"ת [לא תעשה] ואדם הראשון היה בגן עדן התחתון אשר בארץ.

והנה, מן התורה נמשך זיו לגן עדן העליון, ומקיום המצוות נמשך זיו לגן עדן התחתון, כפי שנאמר: "לעבדה ולשמרה" — "לעבדה" אלו מצוות עשה, ו"לשמרה" אלו מצוות לא תעשה. אדם הראשון היה בגן עדן התחתון, אשר בארץ.

והגם שמעלת המצוות בשרשם מאד נעלי [נעלה] למעלה מעלה מבחי" התורה דאורייתא מחכמה נפקת והמצוות הן רצון העליון ב"ה כנ"ל.

ואף שמעלת המצוות בשורשן נעלית מאוד, למעלה הרבה ממדרגת התורה, שהרי "אורייתא מחכמה נפקת", ואילו המצוות הן רצון העליון, ברוך הוא, כפי שנתבאר לעיל,

אך הענין הוא שמה שהוא מאד נעלה למעלה מעלה יוכל להתפשט ולהמשך יותר מטה מטה (ועמש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] ע"פ טובה הארץ מאד מאד)

אלא העניין הוא שמה שנעלה מאוד, למעלה מעלה, יכול להתפשט ולהימשך למטה יותר, מטה מטה (ועיינו במה שנתבאר לעיל על הפסוק "טובה הארץ מאד מאד").

ולכן כשביקש משה על חטא המרגלים אמר ועתה יגדל נא כח אדני דהיינו כח ואור הנמשך ע"י עבודת המצות

ולכן, כשמשה ביקש על חטא המרגלים, אמר: "ועתה יגדל נא כח אדני" — כלומר, הכוח והאור הנמשכים על ידי עבודת המצוות,

(בחי' כי לי בני ישראל עבדים וכ"מ [וכל מקום] שנאמר לי אינו זו לעולם וכמ"ש במ"א) כי לפי שהיה צריך להמשיך האור למטה יותר

(בחינת "כי לי בני ישראל עבדים", ובכל מקום שנאמר "לי" — אינו זו לעולם, כפי שנתבאר במקום אחר). כיוון שהיה צורך להמשיך את האור למטה יותר,

כדי שגם חטא המרגלים לא יהא מונע הוצרך להמשיך מלמעלה יותר והוא שיומשך הכח של אדני שהוא רצה"ע [רצון העליון] ב"ה שלמעלה מעלה מבחי' התורה

כדי שגם חטא המרגלים לא ימנע זאת, היה צורך להמשיך ממקום גבוה יותר, כלומר להמשיך את הכוח של אדני, שהוא רצון העליון, ברוך הוא, הנעלה הרבה למעלה ממדרגת התורה.

ולכן אותו הכח של אדני יכול לירד ולהתפשט גם למטה מטה מאד ולהגביה שפלים שנפלו וירדו מטה מטה לקשרם ולהעלותם באור א"ס ב"ה

ולכן אותו כוח של אדני יכול לרדת ולהתפשט גם למטה מטה מאד, ולהגביה את השפלים שנפלו וירדו מטה מטה, לקשרם ולהעלותם באור אין סוף, ברוך הוא.

וזהו כאשר דברת לאמר שמבחינת דבור התורה נעשה אמירה והעלם במדרגות התחתונות להיות מקור גילויי ההשפעה בגי"ע [בגן עדן] לנשמות הנבראים כנ"ל.

וזהו "כאשר דברת לאמר": שמבחינת דיבור התורה נעשית אמירה והעלם במדרגות התחתונות, כדי להיות מקור גילויי ההשפעה בגן עדן לנשמות הנבראים, כפי שנתבאר לעיל.

כך יגדל נא כח אדני להיות ארך אפים שיתארך וימשך גילוי זה למטה יותר וכענין שנשפל ונמשך כח התומ"צ [התורה ומצות] גם למטה בעוה"ז אפילו עכשיו

כך גם "יגדל נא כוח אדני", כדי שיהיה "ארך אפים": שהגילוי הזה יתארך וימשך למטה יותר; בדומה לכך שכוח התורה והמצוות הונמך ונמשך גם למטה, אל העולם הזה, אפילו עכשיו:

שהרי המצות יש מהן שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז וכמ"ש אם בחקתי תלכו וגוי והשיג לכם דיש וגוי ונתתי שלום בארץ וגוי ואין מקרא יוצא מידי פשוטו.

שהרי יש מצוות שאדם אוכל את פירותיהן בעולם הזה; וכמו שכתוב: "אם בחוקותי תלכו וגוי, והשיג לכם דיש וגוי, ונתתי שלום בארץ וגוי"; ואין מקרא יוצא מידי פשוטו.

13 וזהו ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך. פי' והשיגוך שיגיעו עד למטה במקום שאתה שם וע"י המשכה גדולה זו יומשך להיות נושא עון שאפילו כבודות העון יהי [יהיה] נושא ומגביה כמשל הכח המגביה את הדומם.

וזהו [פירוש] "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך". פירוש "והשיגוך" הוא שהן יגיעו עד למטה, אל המקום שבו אתה נמצא. ובאמצעות המשכה גדולה זו תימשך בחינת "נושא עון": אפילו כובד העון יינשא ויורם, בדומה לכוח המרים את הדומם.

14 ועובר על פשע שמפשע נעשה שפע ואתהפכא חשוכא לנהורא וכמאמר רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] זדונות נעשו כזכיות.

"ועובר על פשע": מן הפשע נעשה שפע, ו"החושך נהפך לאור"; וכמאמר חז"ל: "זדונות נעשו כזכיות".

ובזה יובן מש"כ [מה שכתוב] בחסד ואמת יכופר עון ואין אמת אלא תורה שהתורה מכפרת עונותיו של אדם וכמארז"ל [וכמאמר רבתינו זכרונם לברכה] וכתוב וחטאך בצדקה פרוק.

ובכך יובן מה שכתוב: "בחסד ואמת יכופר עון", ו"אין אמת אלא תורה" — שהתורה מכפרת על עונותיו של אדם, כפי שאמרו חז"ל; וכן נאמר: "וחטאך בצדקה פרוק".

15 ולכאורה אינו מובן איך יתוקן על ידי זה כל מה שפגם וחטא על הנפש. אך עם הנ"ל יובן שעל ידי עסק התורה בבחי' ונתתי דברי בפ"ך

ולכאורה לא מובן כיצד אפשר לתקן באמצעות זאת את כל מה שפגם וחטא בו בנפשו. אך על פי מה שנאמר לעיל יובן, שעל ידי העיסוק בתורה בבחינת "ונתתי דברי בפ"ך",

וכן ע"י קיום המצות בבחי' שום תשים עליך מלך נמשך כח של מעלה והוא הכח הנמשך למטה מלמעלה כמשל כח המגביה את האבן הדומם כנ"ל.

וכן על ידי קיום המצוות בבחינת "שום תשים עליך מלך", נמשך כוח שלמעלה; זהו הכוח הנמשך למטה מלמעלה, בדומה לכוח המרים את האבן הדוממת, כנזכר לעיל.

אך גילוי זה הוא דוקא בבחינת היום לעשותם ולא למחר כנ"ל. וזהו ועתה יגדל נא כח.

אך גילוי זה הוא דווקא בבחינת "היום לעשותם" ולא מחר, כנזכר לעיל. וזהו "ועתה יגדל נא כוח".

ועתה דייקא וזהו שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] (במדרש רבה בראשית פרשה כ"א) אין ועתה אלא

תשובה כי התשובה היא אתהפכא חשוכא לנהורא ודוקא עתה בחינת היום לעשותם בזמן

"ועתה" דווקא. וזהו שאמרו חז"ל (במדרש רבה בראשית פרשה כ"א): "אין ועתה אלא תשובה", כי התשובה היא הפיכת החושך לאור; ודווקא "עתה", בבחינת "היום לעשותם", בזמן

שהבחירה נתנה אל האדם שיהא יכולת בידו להפך לבו ולשנות טעמו לטוב אשר בבחינה זו דוקא הוא השראת אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין וכנ"ל בחינת כח הנ"ל

שניתנה לאדם הבחירה, כדי שיוכל להפוך את לבו ולשנות את טעמו לטוב; כי דווקא בבחינה זו שורה אור אין סוף, הסובב כל עלמין, וכנזכר לעיל, זו בחינת הכוח האמור.

(ועיין מענין ועתה יגדל נא בגמרא פ"ט דשבת דפ"ט ע"א ומ"ש ע"ז בספר שערי אורה תחלת שער שני.

סנהדרין קי"א ב'. רבות פ' שלח פט"ז דרס"ז ג' ובפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך כח זח"ג [זהר חלק ג] פ' שלח דקס"א ב' פ' האזינו)

(ועיין בעניין "ועתה יגדל נא כוח" בגמרא, פרק ט' דשבת, דף פ"ט ע"א, ובמה שנכתב על כך בספר שערי אורה, תחילת שער שני; סנהדרין קי"א ב'; מדרש רבה, פרשת שלח, פרק ט"ז, דף רס"ז ג'; ובפרדס, ערכי הכינויים, ערך "כוח"; וזהר חלק ג', פרשת שלח, דף קס"א ב'; פרשת האזינו)

(מ"ד [מ"ד דוכרין]) רצ"ה ב' פנחס דר"כ סע"א [סוף עמוד א] ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] שם דרמ"ה ע"א במא"א

[במאורי אור] אוף כ' [כתב] סעיף יוד ובאות עיין סעיף

(מ"ד) רצ"ה ב' פנחס דף רכ', סוף ע"א; וברמ"ז שם דף רמ"ה ע"א; במאורי אור, אות כ', סעיף י', ובאות ע', סעיף

ע"ט רבות באיכה דס"ה א' ע"פ וילכו בלא כח ת"ז [תיקוני זהר] בהקדמה ד"ד ע"ב תקון כ"ב דס"ו ע"ב תקון נ"ה דצ"ה ע"א. בבחי' במקומו פ' שלח:

ע"ט; רבה באיכה, דף ס"ה א', על הפסוק "וילכו בלא כוח"; תיקוני זהר, בהקדמה דף ד' ע"ב, תיקון כ"ב דף ס"ו ע"ב, תיקון נ"ה דף צ"ה ע"א; בבחי' במקומו, פרשת שלח:

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר והתרגום לעברית של ימינו.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/3

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק